

ΑΣΤΙΚΟΙ ΟΠΩΡΩΝΕΣ: ΤΑ ΟΠΩΡΟΦΟΡΑ ΔΕΝΔΡΑ ΝΑ ΕΠΙΣΤΡΕΨΟΥΝ ΣΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ ΜΑΣ (του Σταμάτη Σεκλιζιώτη)

Τα οπωροφόρα και το αστικό περιβάλλον

Τα οπωροφόρα δένδρα τα γνωρίζουμε οι μεν αγρότες και οι γεωπόνοι από την καλλιεργητική πρακτική και την παραγωγή, οι δε κάτοικοι της πόλης (κυρίως οι νέες γενιές που έχασαν επαφή με την ύπαιθρο) από τον μανάβη της γειτονιάς, τη λαϊκή ή το σούπερ μάρκετ, αλλά μόνο ως «φρούτα» και λιγότερο ως ζωντανούς οργανισμούς ή «δένδρα – οντότητες», με διαφορετική φυσιολογία κατά βοτανική κατηγορία, τη φυλλοβόλο ή αείφυλλη συμπεριφορά, τις εδαφοκλιματικές απαιτήσεις, το μέγεθος, σχήμα, υφή, την ανθοφορία, χρώμα, περιβαλλοντικό αποτύπωμα, αισθητική, οικονομική αξία, κλπ.

Η πολύτιμη προσφορά της αστικής δενδροκομίας, εκτός από την αισθητική και περιβαλλοντική της διάσταση, είναι εξίσου και διατροφική και δεν είναι καθόλου τυχαίο που η παραγωγή φρούτων κάθε είδους εντάσσεται με ενθουσιασμό και με πολλές προσδοκίες στο διεθνές κίνημα της Αστικής Γεωργίας, η οποία εκτός από τη λαχανοκομία, τα καλλωπιστικά και τα αρωματικά φυτά περιλαμβάνει και τους αστικούς οπωρώνες ακόμη και τα μοναχικά οπωροφόρα δέντρα της πόλης κάθε κήπου και γωνιάς.

Οι βιοκλιματικές συνθήκες του ελληνικού χώρου προσφέρονται για ιδιαίτερα μεγάλη ποικιλία οπωφόρων δένδρων με καλή προσαρμογή και απόδοση, με δεκάδες ποικιλίες για κάθε είδος δένδρου και με άλλα τόσα ντόπια βοτανικά είδη τα οποία είτε έχουν «εξευγενιστεί» και βελτιωθεί από έλληνες ερευνητές δενδροκόμους για καλύτερη παραγωγή καρπού, ή τείνουν πλέον να εξαφανιστούν εκτοπισμένες σε μεγάλο βαθμό από ξένες ποικιλίες.

Οι αστικές περιοχές περιβάλλονται από ζώνες περιαστικού πρασίνου, γεωργικών δραστηριοτήτων κυρίως οπωροκηπευτικού χαρακτήρα και μιας ευρύτερης περιοχής ή περιφέρειας όπου ο πληθυσμός και τα είδη των δένδρων που απαντάται σε οπωρώνες ή διάσπαρτα, θα μπορούσαν να διεισδύσουν στον αστικό ιστό.

Η φυτογεωγραφία κάθε περιοχής προσδιορίζεται από συγκεκριμένα βοτανικά είδη τα οποία με σχετική ευκολία ως προς τον βαθμό προσαρμογής και βιωσιμότητας μπορούν να καταλαμβάνουν ανοιχτούς χώρους της πόλης, νησίδες, πεζοδρόμια, πεζόδρομους, αλσύλλια, προκήπια, κήπους, πάρκα, σχολικούς και βιομηχανικούς χώρους, δημόσια κτήματα (σχολεία, Παν/μια, στρατόπεδα, νοσοκομεία, αθλητικά συγκροτήματα, ρέματα, κλπ) και πολλές ακόμη διαθέσιμες επιφάνειες. Σήμερα, αυτοί οι χώροι ή καταλήγουν στην εύκολη και δαπανηρή κάλυψη με το γνωστό σε όλους «υδροβόρο γκαζόν», ή σε αναπλάσεις «περιορισμένης αισθητικής» και εν συνεχεία «παρατεταμένης» εγκατάλειψης ελλείπει κονδυλίων συντήρησης, ή μετατρέπονται σε άθλια

πλακόστρωτα τα οποία ενοχοποιούνται για το «ψήσιμο» της πόλης και τη δυσφορία των κατοίκων της, όπου τους θερινούς μήνες η κατάσταση γίνεται ιδιαίτερα αφόρητη από τις υψηλές θερμοκρασίες. Τα τσιμέντα, η ασφαλτος, τα πλακόστρωτα, τα μέταλλα, τα τούβλα, τα μάρμαρα και όλα τα σκληρά υλικά απορροφούν την ηλιακή ακτινοβολία στη διάρκεια της ημέρας και την εκπέμπουν τη νύκτα κάνοντας μαρτύριο τη ζωή στην πόλη.

Προκαταλήψεις και άλλες φοβίες

Πολλά από τα γνωστά οπωροφόρα και εδώδιμα καρποδοτικά δένδρα της χώρας δεν φιλοξενούνται συχνά στους δημόσιους χώρους των ελληνικών πόλεων πλην εξαιρέσεων, όπως η ελιά, η χαρουπιά, η μουσμουλιά, η λεμονιά (όχι πολύ συχνά), η νεραντζιά, η μουριά, κάποιες συκιές και ροδιές.

Παραδοσιακά, μέσα από τις μάντρες των αρχοντικών του κέντρου και της ελληνικής «σαμπύρμπιας» (τα καλοφυτεμένα προάστια και τις συνοικίες δορυφόρους), αλλά και των φτωχότερων σπιτιών (κυρίως σε περιόδους προ-αντιπαροχής) ξεπρόβαλαν και μοσχοβόλαγαν πορτοκαλιές, λεμονιές, κλημεντίνες, φράπες, περγαμόντα, κυδωνιές, μανταρινιές, τζανεριές, λωτόδενρα,

μουσμουλιές, κερασιές, συκιές, βερικοκιές, βανίλιες, χαρουπιές, κουμαριές σε δενδρώδη μορφή, μηλιές, αχλαδιές, φιστικιές, ελιές, καρυδιές, αμυγδαλιές, κληματαριές, κορομηλιές, κ. ά.

Στις μέρες μας, στα μεγάλα αστικά κέντρα υπάρχει μια διάχυτη περιφρόνηση μεταξύ των πολιτών (κατ' άλλους άγνοια) κυρίως για τα φυλλοβόλα δένδρα στην πόλη, ακόμα και για τους δικούς τους κήπους με το επιχείρημα ότι «λερώνουν» με τα φύλλα και τους καρπούς που ρίχνουν, την προσέλκυση εντόμων στην περίοδο ανθοφορίας, και τις απαιτήσεις που έχουν για ποτίσματα, κλαδέματα, καθαρισμούς, φυτοπροστασία και συγκομιδή. Η αντίληψη αυτή είναι λάθος ενώ η ευθύνη γέρνει προς το κομμάτι που λέγεται «ανυπαρξία βοτανικής και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης» η οποίες ναι μεν απουσιάζουν, αλλά ούτε και προσφέρονται με τον απαιτούμενο τρόπο και κατάλληλους ανθρώπους. Όλα ανεξαιρέτως τα δένδρα ρίχνουν το φύλλωμα και τους καρπούς τους και όλα λερώνουν. Το φύλλωμά τους και το αποβάλλουν και το ανανεώνουν, με διαφορετικό τρόπο το κάθε είδος ξεχωριστά. Τα φυλλοβόλα το κάνουν πιο «πανηγυρικά» σε πυκνότερο χρόνο και σε συγκεκριμένη εποχή του χρόνου, ενώ τα υπόλοιπα το κάνουν ολόκληρη την περίοδο του χρόνου και γι' αυτό περνάνε κάπως απαρατήρητα...!!!.

Στα μικρότερα αστικά κέντρα, τα οπωροφόρα είναι περισσότερο δημοφιλή και παρόντα στην καθημερινή ζωή των κατοίκων, ενώ το αραιότερα δομημένο περιβάλλον (μεγαλύτερη διαθεσιμότητα περιφραγμένου ιδιωτικού χώρου με αυλές και μπαχτσέδες, αλλά και δημοτικού πρασίνου μέσα στους οικισμούς, τα χωριά, τις κωμοπόλεις και περιαστικές ζώνες) επιτρέπουν την παρουσία πολλών περισσότερων οπωροφόρων δένδρων με όλα τα πλεονεκτήματα που συμβάλλουν σε μια πολύ καλύτερη ποιότητα ζωής.

Τα πλεονεκτήματα

Τα οπωροφόρα δένδρα κάνουν όλη την περιβαλλοντική δουλειά που κάνουν όλα τα υπόλοιπα δένδρα της πόλης (CO₂, αισθητική, σκιά, δροσιά, προσέλκυση άγριας ζωής, κλπ), αλλά προσφέρουν και τον

εδώδιμο καρπό. Ο καρπός δημιουργεί πρόσθετα συναισθήματα στον κάτοικο της πόλης, αποσπά περισσότερο την προσοχή και το ενδιαφέρον των τοπικών κοινωνιών, φέρνει τον κόσμο πιο κοντά, αποκαθιστά την «αίσθηση του οικείου» και της γειτονιάς, ενώ στην περίοδο της συγκομιδής αποκτά ακόμη περισσότερη σημασία με το μάζεμα και μοίρασμα. Η συνεχής παρουσία του πολίτη κοντά στο δένδρο, αναπτύσσει ειδική σχέση γνωριμίας η οποία συμβάλλει στην ανάπτυξη εμπιστοσύνης μεταξύ «κατοίκων πόλης και εδώδιμων καρπών και διαφόρων εδεσμάτων που μπορούν να παρασκευάζουν οι ίδιοι» συγκομίζοντας αυτό που οι ίδιοι το φρόντισαν και το γνωρίζουν καλά.

Γενικώς, τα οπωροφόρα αφυπνίζουν ολόκληρες γειτονίες και ομάδες ενεργών πολιτών, προωθώντας τη «διαχείρισή» μέσα από την επιθυμία να προσφέρονται για «φροντίδα», αλλά και την πολύ δημοφιλή φάση της συγκομιδής των φρούτων. Στη σχέση αυτή συνυπάρχουν και άλλες επιθυμίες όπως η επαφή με τη φύση, η νοσταλγία για το χωριό των γονιών, η ανάγκη για ψυχική ηρεμία και ανάταση, ή άσκηση, η βοτανική και γεωργική παιδεία των παιδιών της πόλης τα οποία χάνουν την επαφή με την ύπαιθρο και τελευταίο το διατροφικό μέρος.

Τα οπωροφόρα ήταν πολύ περισσότερο δημοφιλή στους ιδιοκτήτες αστικών κήπων τον περασμένο αιώνα όταν ακόμη η μορφολογία και η πυκνότητα δόμησης των ελληνικών πόλεων άφηνε πολλά περιθώρια για τέτοιες δενδροφυτεύσεις. Τότε στις αυλές, στα προκήπια και στους πίσω λαχανόκηπους η παρουσία κάποιων οπωροφόρων από αυτά που αναφέραμε παραπάνω συντροφιά με έναν ή δύο φοίνικες, ήταν ο κανόνας. Πολλά «ίχνη» τους (σηματοδότες μνήμης) διασώζονται μέχρι και σήμερα όπου παραδοσιακοί οικισμοί και διατηρητέα κτίσματα καταφέρνουν να επιβιώνουν.

Πρόταση, ο Σχεδιασμός του Αστικού Τοπίου με Χρήση Οπωροφόρων

Τα οπωροφόρα προορίζονται για θέσεις καλά προστατευμένες μέσα στην πόλη, μακριά από δρόμους υψηλής κυκλοφορίας τροχοφόρων, κοντά σε σημεία συγκέντρωσης πολιτών (χώροι ξεκούρασης και περιπάτου, στάσεις λεωφορείων, πεζόδρομους, αστικά κενά και

οικόπεδα, νησίδες φαρδύτερες της κόμης τους, πλατείες, αλούλλια, κλπ).

Οι κινήσεις συλλόγων και οργανώσεων και τα «μοδάτα μαζικά» καλέσματα για αναδασώσεις ρεμάτων, λόφων, περιαστικών δασών και άλλων χώρων μέσα και έξω από τις πόλεις, θα μπορούσαν να αποκτήσουν «εναλλακτικό» περιεχόμενο και περισσότερους οπαδούς, με αλλαγή των βοτανικού υλικού και αντί να φυτεύουν ξανά και ξανά «εύφλεκτα» ή ξενικά δασικά είδη, να συμβάλλουν στην επιστροφή των ελληνικών δένδρων και φρούτων, στους κήπους, στα πάρκα, στα προαύλια των σχολείων, τις αυλές νοσοκομείων και στρατοπέδων, στους πεζόδρομους, τις ζαρντινιέρες και τις γλάστρες των μπαλκονιών και ταρασών...

Ήδη πολλές μεγαλουπόλεις έχουν υιοθετήσει την αστική δενδροκομία με οπωροφόρα δένδρα. Παράλληλα αναπτύσσεται μια ολόκληρη δραστηριότητα γύρω από τις μεθόδους φύτευσης στην πόλη, ετοιμάζονται και μοιράζονται λίστες κατάλληλων βοτανικών ειδών, τυπώνονται οδηγοί φύτευσης και περιποίησης κατά είδος, τομέα και τοποθεσία στον αστικό ιστό και την περιαστική ζώνη. Το κίνημα Fruit City στο Λονδίνο δείχνει τον δρόμο για μια νέα αντίληψη γύρω από το αστικό Τοπίο με πρωτόρες ιδέες χωροθέτησης των νέων φυτεύσεων οπωροφόρων δένδρων «επί χάρτου», δημιουργία εξοπλισμού και εργαλείων συγκομιδής στην πόλη, ενημερωτικά φυλλάδια, κλπ. Η Βρετανία εισάγει μεγάλες ποσότητες φρούτων από Ισπανία, Βραζιλία, Χιλή κλπ. Ήδη η «μητροπολιτική περιοχή του Λονδίνου» παράγει σημαντική ποσότητα φρούτων όπως αχλάδια, μούρα, μήλα, κεράσια, δαμάσκηνα κλπ.

Στη χώρα μας η ποικιλότητα των δένδρων είναι πολύ μεγαλύτερη και ήδη πολλά από τα δένδρα που αναφέραμε παραπάνω θα μπορούσαν να κατακτήσουν το δικό τους έδαφος στον αστικό χώρο μέσα από οργανωμένη προσέγγιση, κυρίως από ομάδες πολιτών και ολόκληρες γειτονιές και γιατί όχι από «ανοιχτόμυαλες» τοπικές αυτοδιοικήσεις που διαθέτουν καλά στελεχωμένες γεωπονικές υπηρεσίες. Η τοπική αυτοδιοίκηση θα μπορούσε να προσφέρει το φυτικό υλικό, να ορίζει τα σημεία φύτευσης, και προτείνει ένα

«σύστημα υιοθεσίας» οπωροφόρων από τους πολίτες, από επιχειρήσεις, σχολεία, την εκκλησία και άλλες τοπικές κοινωνικές ομάδες. Από την προσπάθεια δεν αποκλείονται οι ιδιώτες που διαθέτουν χώρους για οπωροφόρα (αυλές, κήποι και προκήπια). Αντίθετα αυτοί καλούνται πρώτοι να ασπαστούν ένα τέτοιο κίνημα.

Του Δρα Σταμάτη Σεκλιζιώτη
Γεωπόνου – Αρχιτέκτονα Τοπίου (PhD)

Πηγή/φωτογραφίες: Γεωπόνοι του κόσμου,
worldagronomists.blogspot.gr

Από: Εναλλακτικός, enallaktikos.gr